

Миле ОБРЕНОВИЋ, студент демонстратор
Универзитет у Београду, Факултет безбедности

МОЋ И СИЛА (СРБИЈА И ВОЈНИ ФАКТОР У МЕЂУНАРОДНОЈ ПОЛИТИЦИ)

Приказ монографије

Благојевић, В. (2021). *Моћ и сила*
(*Србија и војни фактор у међународној политици*).
Београд: Медија центар „Одбрана”

Основни циљ ове књиге је пружање основе за промишљање о кључним, стратегијским проблемима развоја српског друштва, као и оним актуелним са којима се суочава у савременом свету. Стратегијски проблеми и начин њиховог решавања, односно уопште стратегијско промишљање је од виталног значаја за све државе, јер представља пут ка остварењу националних интереса. У сврху испуњења наведеног циља и постављања адекватне и темељите основе, књига се у нужној мери ослања на фундаментални теоријски аспект стратешких студија, а већи део рада је базиран на практичној примени ових студија. Свакако да је о значају и важности ове теме сувишно и говорити, имајући у виду да је стратешка мисао једна од основа за поступање свих држава у међународним односима, илити како сам аутор у књизи наглашава, да је она „својеврстан светионик за нације у међународној политици” (Благојевић, 2021: 7).

Стратегијско промишљање у савременом српском друштву још више добија на значају, имајући у виду актуелни међународни поредак и положај Републике Србије у њој. Помало „растегнута” између, са једне стране, Сједињених Америчких Држава, као и даље доминантне силе на међународној сцени, и њених савезника, НАТО чланица, у свом окружењу. А са друге, Руске Федерације као једне од сила у успону у међународној политичкој арени са којом има традиционално

добре односе, Република Србија се налази у незавидној ситуацији. Колико год тренутна позиција Републике Србије и њена „растегнутост” између Истока и Запада делују безизлазно, историјска анализа нам указује да су се и у много тежим околностима проналазила адекватна решења и излази из „пат позиција” у којима се српски народ затицао. Да би се пронашао излаз из ове тешке, али не и безизлазне ситуације, неопходно је, као што аутор и чини у самој књизи, свеобухватно и опсежно анализирати, са једне стране, искуства из историје Србије у стратегијском промишљању, а са друге, актуелне међународне, научне и техничко-технолошке околности које карактеришу савремени свет.

Уколико би се анализа заснивала само на историјском осврту било би немогуће развити адекватну стратегијску мисао, јер стратегијска мисао мора да се заснива и на тренутним, али и на пројекцији будућих политичких, социјалних, технолошких и других процеса који конституишу међународни поредак и односе у њему. Са друге стране, уколико би се стратегијска мисао свела само на актуелне процесе и пројекцију будућих догађаја, њен адекватан развој био би парализован без враћања у прошлост и сагледавања претходних искустава из којих бих се извукле веома важне поуке за формирање адекватне стратегијске мисли. Као што и сам аутор наглашава у књизи, неопходно је у овом историјском контексту анализирати прво сопствено национално искуство, а тек онда искуства других народа.

Целокупан садржај књиге је прилагођен наведеном приступу, којег ћемо ради лакшег разумевања начелно поделити у две велике групе, а то су: историјски контекст и савремени контекст. У уводном делу књиге аутор полази од одређења и разграничења основних појмова (попут силе и стратегије), неопходних како за разумевање саме књиге тако и за развој адекватне стратегијске мисли уопште. У првој половини књиге темељито је анализиран историјски контекст, односно прекретни догађаји у људској историји (попут Првог светског рата, Другог светског рата и Хладног рата), са посебним нагласком на српску историју (Први српски устанак, Други српски устанак, Србија у Првом светском рату, Југославија у Другом светском рату, Социјалистичка Југославија у Хладном рату). Поменути историјски контекст бисмо могли ограничити до краја Хладног рата, јер већ са његовим завршетком отпочињу бројни процеси и појаве који и данас трају или чије су импликације и даље уочљиве.

Део књиге који почиње анализом постхладноратовског периода, у књизи означен од наслова „PAX AMERICANA”, можемо да сврстамо у савремени контекст, јер бројни процеси који су почели тада и данас, након три деценије од њиховог отпочињања, представљају најзначајније одреднице у савременим међународним односима друге деценије 21. века. Тако је проширење НАТО-а и њен потенцијални утицај на Руску Федерацију, од некадашњег потенцијалног проблема, на који су указивали бројни аутори међу којима се понајвише истицао Миршајмер, заиста довео до бројних проблема и оружаних сукоба у Грузији 2008. године, Украјини 2014. и до актуелног сукоба у Украјини 2022. Слично је и са ситуацијом на Косову и Метохији, која је у књизи анализирана под насловом „Спирала јачања кризе на Косову и Метохији”, иако је ситуација на Косову и Метохији ескалирала 24. марта 1999. године када је НАТО отпочео војну операцију на територији тадашње Савезне Републике Југославије, која је трајала 78 дана, питање Косова и Метохије је и даље остало нерешено након више од две деценије. Управо у оваквим и сличним кризним ситуацијама јасно је колико је неопходно да једна држава има јасно стратегијско опредељење и самим тим прецизно дефинисане националне интересе на чијем остваривању доследно и перманентно инсистира.

Као одговор на поменуте ситуације Република Србија се определила за војну неутралност, коју аутор анализира у последњем поглављу књиге под насловом „Војна неутралност Србије као стратегијски одговор на ризике”. Питање војне неутралности је дефинитивно област којој би требало посветити више пажње, имајући у виду њен значај у научним круговима, али и практични значај у вођењу државних политика. Можемо рећи да је покретање разматрања и анализирања питања војне неутралности Републике Србије највећи допринос ове књиге, имајући у виду колико је ово питање у Републици Србији запостављено. Иако је идеја неутралности присутна од 1997. године, она је формално прокламована Резолуцијом Народне скупштине 2007. године, а касније и стратешким документима: Стратегијом одбране и Стратегијом националне безбедности из 2019. године. Поред свега тога, идеја неутралности је у великој мери остала маргинализована јер се до данас о њој није много говорило како у јавности тако и у научним круговима.

Још од зачетка идеје о неутралности било је предвиђено да се одржи референдум, те се и у Резолуцији Народне скупштине истиче да: „Народна скупштина доноси одлуку о проглашењу војне неутралности

Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука по том питању” (Резолуција Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, члан 6).¹ Упркос свему томе, референдум о војној неутралности до данас није одржан. Оно што је нарочито спорно јесте чињеница да Република Србија и даље није покренула иницијативу за правним дефинисањем сопственог концепта „војне неутралности”. С обзиром на то да је питање војне неутралности једно од доминантних стратегијских питања које одређује спољнополитичко деловање једне државе и, са друге стране, проблема који се јављају када је реч о (не) постојању научне и јавне дебате, (не)доследности примене и правног (не)дефинисања војне неутралности у Републици Србији, јасно је зашто је питање војне неутралности у Републици Србији једно од фундаменталних стратегијских питања.

Део књиге који се односи на питање војне неутралности представља добар темељ и подстрек за активнију дебату о војној неутралности како уопште тако и у Републици Србији. Свеобухватнијим разматрањем ове области намећу се бројна питања о војној неутралности: Шта је било пресудно да војна неутралност Швајцарске и Шведске буде призната и поштована од стране других суверених држава, за разлику од војне неутралности Белгије и Холандије чије су неутралности „погажене” од стране нацистичке Немачке? Самим тим се намеће питање у којој мери неутралност неке државе зависи од воље великих сила, те, сходно томе, да ли је војна неутралност неке државе израз слободног избора те државе или воље великих сила? Што се тиче Републике Србије, поставља се питање да ли уопште и постоји неки други избор осим војне неутралности, имајући у виду да би приближавање Руској Федерацији или чланство у ОДКБ-у било равно самоуништењу због тога што су готово све државе из окружења чланице НАТО савеза. Док би, са друге стране, потенцијално чланство у НАТО савезу прекинуло традиционално добре односе са Руском Федерацијом, довело до њеног признања Косова и Метохије за независну и суверену државу, а готово је извесно да ни Руска Федерација не би остала без снажнијег одговора имајући у виду стратешки значај који Република Србија има за њу у виду партнерске државе у средишту Европе?

¹ Резолуција Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, „Сл. гласник РС”, бр. 125/2007. Преузето 03.09.2022; <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/rezolucija/2007/125/1/reg>

Познавање питања војне неутралности других држава је значајно јер се могу извући бројне поуке, па се тако намеће питање шта би било да Република Србија по питању војне неутралности делује по украјинском моделу, односно да ли би напуштање политике неутралности и чланство у једном од савеза довело до оштре реакције супротне стране у виду оружаног сукоба са далеко надмоћнијим супарником? Ово су само нека од питања која се намећу у разматрању питања војне неутралности, а ова књига даје добар основ за једну дубљу анализу и подстрек за једну ширу јавну и стручну дебату о војној неутралности као стратешком опредељењу Републике Србије.

